

Průtahy v řízení

Svědčí-li dědicům původního účastníka celková délka řízení jako skutečnost zakládající nárok na náhradu imateriální újmy, je jim přičitatelná, stali-li se účastníky takového řízení, i újma, vzniklá jeho nepřiměřenou délkou jejich právnímu předchůdci.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 5.10-2010, sp.zn. 30 Cdo 4815/2009)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl ve věci žalobkyň a) O. R., b) V. T., c) M. S., všech zastoupených JUDr. PhDr. O. Ch., advokátem se sídlem P., proti žalované České republice - Ministerstvu spravedlnosti, se sídlem P., o zaplacení částky 600.000,- Kč, vedené u Obvodního soudu pro Prahu 2 pod sp. zn. 13 C 6/2007, o dovolání žalobkyň proti rozsudku Městského soudu v Praze ze dne 23.6.2009, č. j. 17 Co 154/2009 - 65, tak, že rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 23.6.2009, č. j. 17 Co 154/2009 - 65 a rozsudek Obvodního soudu pro Prahu 2 ze dne 13.11.2008, č. j. 13 C 6/2007 - 48, se zrušují a věc se vrací Obvodnímu soudu pro Prahu 2 k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Napadeným rozsudkem potvrdil odvolací soud rozsudek soudu I. stupně, kterým byl zamítnut nárok žalobkyň na zaplacení částky 200.000,- Kč pro každou z nich. Nárok žalobkyň byl odůvodněn tím, že jim byla v řízeních vedených u Okresního soudu v Kladně pod sp. zn. 11C 30/97, 11C 82/2002 a 11C 40/97 způsobena nemajetková újma v důsledku toho, že uvedená řízení nebyla skončena v přiměřené lhůtě.

Soudy obou stupňů vyšly ze skutkového zjištění, že řízení vedená u Okresního soudu v Kladně pod sp. zn. 11 C 30/97 a 11 C 82/2002 trvala téměř deset roků a řízení vedené u téhož soudu pod sp. zn. 11 C 40/97 trvalo devět a půl roku. Původním účastníkem těchto řízení byl právní předchůdce žalobkyň R.R. Ve všech třech zmíněných řízeních bylo rozhodnuto o tom, že v nich bude pokračováno s žalobkyněmi jako dědičkami R. R. poté, co R. R. dne 10.3.2005 zemřel. Žalobkyně se tak staly účastnicemi řízení vedeného u Okresního soudu v Kladně pod sp. zn. 11 C 30/97 až na základě usnesení Nejvyššího soudu ze dne 2.2.2006, řízení vedeného pod sp. zn. 11 C 82/2002 až dne 12.10.2005 a řízení vedeného pod sp. zn. 11 C 40/97 před vydáním rozsudku soudem I. stupně dne 3.6.2005. Po vstupu žalobkyň do uvedených řízení k žádným průtahům v jejich projednání nedošlo.

Za tohoto skutkového stavu dospěly soudy obou stupňů k závěru, že nárok žalobkyň není oprávněný, neboť nedošlo k porušení jejich práva na projednání věci v přiměřené lhůtě. Dobu trvání řízení přitom lze v případě žalobkyň počítat až od okamžiku, kdy se samy staly účastnicemi uvedených řízení a nelze přihlížet k době, po kterou řízení probíhala za účasti jejich právního předchůdce. Nárok na odškodnění imateriální újmy je totiž nárokem ryze osobnostní povahy, z toho důvodu jej po smrti fyzické osoby nemohou s úspěchem požadovat její právní nástupci. V tomto směru poukázaly soudy obou stupňů na analogii s judikaturou vztahující se k přechodu práva na zadostiučinění v penězích podle § 13 občanského zákoníku (dále jen ObčZ), podle které právo na peněžitou satisfakci postižené osoby, i když se svou majetkovou reflexí a svou funkcí přibližuje reparační funkci majetkového práva, je nicméně svou povahou natolik spjata s postiženou fyzickou osobou, že její smrtí zaniká.

Proti rozsudku odvolacího soudu podaly žalobkyně dovolání, ve kterém vytýkaly odvolacímu soudu nesprávné právní posouzení věci. Poukazovaly na to, že podle § 31a odst. 3 písm. a) zák. č. [82/1998](#) Sb. v případech, kdy nemajetková újma vznikla nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1, věta druhá a třetí, přihlédne se při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění rovněž ke konkrétním okolnostem případu, zejména k celkové délce řízení. Pokud se žalobkyně staly účastnicemi řízení zahájených dne 1., resp. 4.7.1997, přísluší jim dle jejich názoru již ze samotného účastenství právo uplatňovat nároky z titulu porušení práva na projednání věci v přiměřené lhůtě ve vztahu k celkové délce řízení, a to bez ohledu na to, kdy se účastnicemi řízení staly. Oprávněnost jejich nároku nezávisí na tom, zda právo na přiměřené zadostiučinění přechází na právní nástupce či nikoli, nýbrž na tom, zda se žalobkyně staly účastnicemi řízení. Dovolatelky proto navrhly zrušení rozsudku odvolacího soudu a vrácení věci tomuto soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná se k dovolání nevyjádřila.

Nejvyšší soud v dovolacím řízení postupoval a o dovolání rozhodl podle zákona č. [99/1963](#) Sb., občanského soudního řádu ve znění účinném do 30.6.2009 (viz čl. II., bod 12 zákona č. [7/2009](#) Sb.) – dále jen „o. s. ř.“.

Dovolání bylo podáno včas, osobou k tomu oprávněnou a řádně zastoupenou podle § 241 odst. 1 o. s. ř. Dovolací soud se proto zabýval přípustností dovolání.

Podle § 236 odst. 1 o. s. ř. lze dovoláním napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, jestliže to zákon připouští.

Dovolání je přípustné podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř., neboť otázka v dovolání uplatněná, na jejímž řešení založil odvolací soud své rozhodnutí a spočívající v tom, zda lze v případě právních nástupců účastníka řízení, ve kterém mělo být porušeno právo na projednání věci v přiměřené lhůtě, přihlédnout při posouzení délky této lhůty i k době, po kterou řízení probíhalo za účasti jejich právního předchůdce, dosud nebyla v judikatuře odvolacího soudu vyřešena a napadené rozhodnutí má proto zásadní právní význam.

Dovolací soud se dále zabýval důvodností dovolání a dospěl k závěru, že dovolání je důvodné.

Možnost žádat odškodnění nemotné (morální) újmy způsobené nesprávným úředním postupem byla do českého právního řádu zakotvena zák. č. [160/2006](#) Sb., který novelizoval s účinností od 27.4.2006 zákon č. [82/1998](#) Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem a o změně zákona České národní rady č. [358/1992](#) Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád) (dále jen OdpŠk).

Danou novelou byl do § 1 vložen nový odst. 3 stanovící, že stát a územní celky v samostatné působnosti hradí za podmínek stanovených tímto zákonem též vzniklou nemajetkovou újmu. Do § 13 odst. 1 OdpŠk byla pak přidána věta potvrzující dřívější judikaturou dovozovaný závěr ve vztahu k náhradě škody způsobené nesprávným úředním postupem (srov. např. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 24.6.1999, sp. zn. 2 Cdon 804/96, uveřejněné v časopise Soudní judikatura pod č. 4/2000), že se za nesprávný úřední postup považuje rovněž porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v přiměřené lhůtě.

Nově vložená věta v § 13 odst. 1 OdpŠk rovněž obsahuje poznámkou 8a odkaz na čl. 5 a 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a svobod, publikované ve Sbírce zákonů pod č. [209/1992](#) Sb. (dále jen „Úmluva“). Z důvodové zprávy k zákonu č. [160/2006](#) Sb. přitom vyplývá, že účel tohoto odkazu je dvojitý: jednak poukázat na to, že se hodnocení přiměřenosti délky řízení či rozhodování řídí kritérii, která ve své judikatuře dovodil mezinárodní soud Úmluvu aplikující, jednak upozornit na to, že v

souladu s touto judikaturou na poli článku 6 odst. 1 Úmluvy je rozhodující především celková délka řízení. Návrh směřuje k poskytování náhrady za nepřiměřené celkové délky řízení, nikoli primárně k odškodňování za jednotlivé průtahy v řízení.

Zákonem č. [160/2006](#) Sb. pak do zákona č. [82/1998](#) Sb. přibyl rovněž nový § 31a, který stanoví způsob poskytování zadostiučinění za vzniklou nemajetkovou újmu. V odst. 3 pak specifikuje demonstrativním způsobem kritéria, k nimž je třeba v případech, kdy nemajetková újma vznikla nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí, přihlídnout při stanovení výše přiměřeného zadostiučinění. Z důvodové zprávy k zák. č. [160/2006](#) Sb. přitom vyplývá, že jde o kritéria používaná Evropským soudem pro lidská práva v jeho judikatuře k určení, zda byla délka vnitrostátního soudního řízení přiměřená, a jeho judikatura proto může být užitečným vodítkem.

Úprava náhrady nemajetkové újmy je tedy zasazena do zákonné koncepce, jež stojí na konstrukci základních předpokladů pro důvodné uplatňování její náhrady, tj. na tom, že poškozenému byla způsobena nemajetková újma, a to v příčinné souvislosti s kvalifikovaným, v zákoně uvedeným škodním jednáním, v daném případě porušením práva na projednání věci před soudem v přiměřené lhůtě. I když se nehmotná újma vymezuje vedle škody jako takové (tj. vedle škody hmotné), vztahují se na ni ustanovení zákona o náhradě škody v plném rozsahu, jak to ostatně rovněž vyplývá z důvodové zprávy k zák. č. [160/2006](#) Sb.

Z uvedeného je patrné, že při posuzování předpokladů odpovědnosti státu za škodu způsobenou nevydáním rozhodnutí v přiměřené lhůtě ve smyslu § 13 odst. 1 věta třetí OdpŠk, je nutno postupovat nejen dle zákonné úpravy, do níž je zasazena, ale též v souladu s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva vztahující se k čl. 6 odst. 1 Úmluvy.

To platí zejména pak k výkladu pojmu přiměřenosti délky řízení.

Evropský soud pro lidská práva k problematice započitatelné délky řízení v případě právního nástupnictví v původním řízení uvedl ve věci Sadik Amet a ostatní proti Řecku, rozsudek ze dne 3. 2. 2005, č. 64756/01, § 18 následující: V případech, kdy do občanskoprávního řízení vstoupí třetí osoba, rozlišuje judikatura Soudu tyto situace: pokud stěžovatel vstoupí do řízení pod svým vlastním jménem, doba řízení, která se zohledňuje, počíná běžet od tohoto data; naproti tomu pokud stěžovatel, který se do řízení zapojí jako dědic původního žalobce, může žalovat celkovou délku řízení (viz, Pandolfelli a Palumbo proti Itálii, rozsudek ze dne 27. února 1992, série A no 231-B, p. 16, § 2 ; X proti Francii, rozsudek ze dne 31. března 1992, série A no 234-C, p. 89, § 26 ; Aldo Tripodi proti Itálii, stížnost č. 45078/98, rozsudek ze dne 12. října 2000 ; Antonio Ruocco proti Itálii, stížnost č. 34881/97, rozhodnutí Komise ze dne 27. října 1998, nepublikováno) (neoficiální překlad z francouzského originálu dostupného na webovém portálu ESLP www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/).

Stejný závěr vyplývá i z rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Axioglou a ostatní proti Řecku, rozhodnutí ze dne 12. 3. 2009, č. 45145/06, oddíl 1.

Z těchto výkladů se podává, že dědicům původního účastníka řízení, v němž došlo ke skutečnostem naplňujícím znak nepřiměřeně dlouze vedeného soudního řízení, svědčí – logicky – celková délka řízení, v němž se stali nástupci původního účastníka.

Pro posouzení projednávané věci je proto třeba uzavřít, že v případě žalobkyň je při posouzení přiměřenosti délky sporných řízení vedených u Okresního soudu v Kladně nutno přihlídnout i k době, po kterou řízení probíhala za účasti jejich právního předchůdce, jehož jsou dědičkami.

Zákonná úprava ani judikatura pak výslovně neřeší, zda v případě universálního nástupnictví v

řízení, v němž došlo ke skutečnosti zakládající škodní následek, přechází na dědice též naplnění předpokladu nehmotné újmy vzniklé původnímu účastníku, tedy jeho právnímu předchůdci.

V této souvislosti si je dovolací soud vědom zjevné podobnosti nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem ve smyslu § 31a odst. 1 OdpŠk s nárokem na náhradu nemajetkové újmy způsobené zásahem do osobnostních práv ve smyslu § 13 odst. 2 o. z., u které ustálená judikatura dospěla k závěru, že jedním z atributů osobního práva je, že ve smyslu analogického užití ustanovení § 579 o. z. zaniká smrtí oprávněného nebo smrtí povinného (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27.9.2005, sp. zn. 30 Cdo 1051/2005, dostupný na www.nsoud.cz).

Nejvyšší soud nemůže však přehlédnout, že v případě újmy vzniklé nesprávným úředním postupem podle § 13 odst. 1 věty druhé a třetí nebo § 22 odst. 1 věty druhé a třetí OdpŠk a spočívající v tom, že došlo k porušení povinnosti učinit úkon nebo vydat rozhodnutí v zákonem stanovené, popř. v přiměřené lhůtě, má nárok podle § 31a odst. 1 OdpŠk dvojí povahu.

Jednak jde (ve spojení s § 1 odst. 3 OdpŠk) v českém právu o právní základ nároku na náhradu nemajetkové újmy způsobené nesprávným úředním postupem. K němu jako ke škodnímu předpokladu dochází v řízení jako v celku, jak ostatně naznačuje shora uvedený výklad Evropského soudu pro lidská práva. Nepřiměřenou délku řízení nelze posuzovat ve vztahu k délce účastenství jen universálních právních nástupců.

Zároveň je jím však realizováno právo na účinný prostředek ochrany ve smyslu čl. 13 Úmluvy, podle kterého každý, jehož práva a svobody přiznané touto Úmluvou byly porušeny, musí mít účinné právní prostředky nápravy před národním orgánem, i když se porušení dopustily osoby při plnění úředních povinností.

Z toho důvodu musí mít soud při aplikaci § 31a odst. 1 OdpŠk na paměti, že jím je právě realizováno právo na nápravu porušení práva či svobody přiznané Úmluvou, a proto musí poskytnout nápravu v takovém rozsahu, v jakém by byla poskytnuta Evropským soudem pro lidská práva, za přihlídnutí ke kritériím, která Evropský soud pro lidská práva považuje za významná, resp. v rozsahu, který by Evropský soud pro lidská práva hodnotil za dostačující. Uvedené přirozeně nebrání soudu, aby v odůvodněných případech poskytl nápravu porušení práv a svobod přiznaných Úmluvou v rozsahu větším, než jak by učinil Evropský soud pro lidská práva, a to například s ohledem na omezení, které je Evropskému soudu pro lidská práva uloženo použitelností Úmluvy ve vztahu k České republice z hlediska její časové působnosti (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. 30 Cdo 1614/2009, dostupný na www.nsoud.cz).

Z toho plyne, že s ohledem na dvojí povahu nároku odškodňovaného podle § 31a odst. 1 OdpŠk je nutno jej považovat za nárok sui generis, odlišný od jiných nároků na náhradu nemateriální újmy upravených v českém právu. Ostatně platná právní úprava u tohoto nároku nezná období § 15 ObčZ zakládajícího po smrti fyzické osoby právo na ochranu její osobnosti originální nárok tam uvedeným osobám.

K důvodnému uplatňování nároku na náhradu škody spočívající v nemajetkové újmě musí být zajisté též zvažováno naplnění předpokladu újmy vzniklé právě žalobcům nepřiměřeně dlouze vedeným řízením.

Evropský soud v této rovině přitom vychází ze „silné, ale vyvratitelné domněnky“ (strong but rebuttable presumption), že nepřiměřená délka řízení znamená pro stěžovatele morální újmu a žádné důkazy v tomto ohledu v zásadě nevyžaduje (viz rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva ve věci Apicella proti Itálii, ze dne 29. 3. 2006, č. 64890/01, bod 93 nebo Kmec, J. K výši

zadosti učinění za nemajetkovou újmu způsobenou nepřiměřenou délkou řízení, Právní zpravodaj, srpen 2006, str. 12 a násl.).

Ve smyslu uvedeného lze proto uzavřít, že svědčí-li dědicům původního účastníka celková délka řízení jako skutečnost zakládající nárok na náhradu imateriální újmy, je jim přičitatelná, stali-li se účastníky takového řízení, i újma vzniklá jeho nepřiměřenou délkou jejich právnímu předchůdci.

Míru odškodnění této újmy je však nutno posuzovat individuálně s tím, že nemusí dosahovat stejné výše, jaké by dosahovalo v případě odškodnění původního účastníka řízení (srov. rozsudek První sekce Evropského soudu pro lidská práva ve věci Apicella proti Itálii, ze dne 10. 11. 2004, č. 64890/01, bod 26 a rozsudek Velkého senátu Evropského soudu pro lidská práva v téže věci ze dne 29. 3. 2006, bod 66), a to třeba tehdy, nebyla-li tato újma výjimečně vůbec sdílena, např. pro okolnosti nezájmu dědiců o zůstavitelovy záležitosti za jeho života. V každém případě se však při stanovení míry odškodnění přihlíží ke kritériím § 31a odst. 3 OdpŠk ve vztahu k těm, kteří řízení jako účastníci dokončili.

Jelikož rozhodnutí odvolacího soudu je založeno na závěru, že k době trvání řízení vedených před Okresním soudem v Kladně za účasti právního předchůdce žalobkyň nelze z hlediska posouzení správnosti či nesprávnosti úředního postupu ve smyslu § 13 odst. 1 věta třetí OdpŠk přihlédnout a jelikož právě tento závěr považoval dovolací soud za nesprávný, postupoval podle 243b odst. 2, části věty za středníkem, o. s. ř. a napadený rozsudek odvolacího soudu zrušil v té části, v níž byl potvrzen výrok I. rozsudku soudu prvního stupně. Protože se důvod zrušení rozsudku odvolacího soudu týkal též rozsudku soudu I. stupně, zrušil dovolací soud podle § 243b odst. 3 věta druhá o.s.ř. také rozsudek soudu I. stupně a podlé téhož ustanovení vrátil věc soudu I. stupně k dalšímu řízení.

Konečně dovolací soud zrušil napadený rozsudek odvolacího soudu i rozsudek soudu I. stupně v závislých výrocích o náhradě nákladů řízení.

(zdroj: www.nsoud.cz)

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Procesní společenství účastníků](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Pracovní poměr](#)
- [Odpovědnost za škodu](#)
- [Konkurs \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Mzda \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Náhrada škody \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Oddlužení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Význam řízení](#)
- [Vzájemné plnění \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Věcná příslušnost](#)